

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ ДС/СС 05/4-02 бр. 851/1-ХП/13 27.06.2013. године	
--	--

ВЕЋЕ НАУЧНИХ ОБЛАСТИ
ДРУШТВЕНО-ХУМАНИСТИЧКИХ НАУКА

Наставно-научно веће Филозофског факултета у Београду је на својој VI редовној седници, 27.06.2013. године – на основу чл. 221. став 1. алинеја 14. и члана 266. Статута Факултета, прихватило Извештај Комисије за докторске студије с предлогом теме за докторску дисертацију: СТАТУС ОБЈАШЊЕЊА У РАСПРАВИ О НАУЧНОМ СТАТУСУ СОЦИОКУЛТУРНЕ АНТРОПОЛОГИЈЕ, докторанда Нине Куленовић.

За ментора је одређен проф. др Милош Миленковић.

<u>Доставити:</u> 1x Универзитету у Београду 1x Стручном сараднику за докторске дисертације 1x Шефу Одсека за правне послове 1x Архиви	ПРЕДСЕДНИК ВЕЋА Проф. др Милош Арсенијевић
--	---

Факултет <u>Филозофски</u>	УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
<u>04/1-2 бр. 6/2355</u>	Веће научних области друштвено-хуманистичких
(број захтева)	наука
<u>28.06.2013.</u>	(Назив већа научних области коме се захтев упућује)
(датум)	

ЗАХТЕВ
за давање сагласности на предлог теме докторске дисертације

Молимо да, сходно члану 46. ст. 5. тач. 3. Статута Универзитета у Београду («Гласник Универзитета», бр. 131/06), дате сагласност на предлог теме докторске дисертације:

Статус објашњења у расправи о научном статусу социокултурне антропологије

(пун назив предложене теме докторске дисертације)

НАУЧНА етнологија-антропологија
ОБЛАСТ

ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ:

Име, име једног од родитеља и презиме кандидата:

Нина (Рифат) Куленовић

Назив и седиште факултета на коме је стекао високо Филозофски у Београду
образовање:

Година 2010. дипломирања:
Назив мастер рада кандидата: _____

Измишљање уфологије: конструкција науке о ванземаљцима

Назив факултета на коме је мастер рада одбрањена: Филозофски
Година одбране мастер рада: 2011.

Обавештавамо вас да Наставно-научно веће је
на седници 27.06.2013. одржаној
размотрило предложену тему и закључило да је тема подобна за израду докторске дисертације.

	ДЕКАН ФАКУЛТЕТА
	<u>Проф. др Милош Арсенијевић</u>

Додатак уз образац 1.

ПОДАЦИ О МЕНТОРУ

за кандидата Нина Куленовић

Име и презиме ментора: Милош Миленковић

Звање: Ванредни професор

Списак радова који квалификују ментора за вођење докторске дисертације:

1. Проблем етнографски стварног. Београд: Српски генеалошки центар, 2003, 348. стр.
2. Историја постмодерне антропологије: Теорија етнографије. Београд: Филозофски факултет у Београду и Српски генеалошки центар, 2007, 155. стр.
3. Историја постмодерне антропологије: После постмодернизма. Београд: Филозофски факултет у Београду и Српски генеалошки центар, 2007, 180. стр.
4. Историја постмодерне антропологије: Интертемпорална хетерархија. Београд: Филозофски факултет у Београду и Српски генеалошки центар, 2010, 196. стр.
5. Ка политици српске етнологије. Београд: Филозофски факултет у Београду и Српски генеалошки центар, 2010, 159. стр.

Заокружити одговарајућу опцију (А, Б, В или Г):

А) У случају менторства дисертације на докторским студијама у групацији техничко-технолошких, природно-математичких и медицинских наука ментор треба да има најмање три рада са SCI, SSCI, AHCI или SCIE листе, као и Math-Net.Ru листе.

Б) У случају менторства дисертације на докторским студијама у групацији друштвено-хуманистичких наука ментор треба да има најмање три рада са релевантне листе научних часописа (Релевантна листа научних часописа обухвата SCI, SSCI, AHCI и SCIE листе, као и ERIH листу, листу часописа које је Министарство за науку класификовало као M24 и додатну

листу часописа коју ће, на предлог универзитета, донети Национални савет за високо образовање. Посебно се вреднују и монографије које Министарство науке класификује као M11, M12, M13, M14, M41 и M51.)

В) У случају израде докторске дисертације према ранијим прописима за кандидате који су стекли академски назив магистра наука ментор треба да има пет радова (референци) које га, по оцени Већа научних области, квалификују за ментора односно дисертације.

Г) У случају да у ужој научној области нема квалификованих наставника, приложити одлуку Већа докторских студија о именовању редовног професора за ментора.

ДЕКАН ФАКУЛТЕТА

Датум 14.06.2013.

М.П.

проф. др Милош Арсенијевић

Универзитет у Београду

Филозофски факултет

Одељење за етнологију и антропологију

Образложење теме и план докторске дисертације

кандидат: Нина Куленовић

број индекса: 8Е11-4

ментор: проф. др Милош Миленковић

Статус објашњења у расправи о научном статусу социокултурне антропологије

1.1. Предмет и циљ докторског истраживања

Основни **циљ** дисертације јесте да кроз призму историје антрополошких теорија и метода, антропологије науке, антропологије антропологије, опште методологије наука и филозофије науке, осветли, проблематизује и критички преиспита појам објашњења у социокултурној антропологији, тежећи расветљавању разлога за привилеговање и прихватање одређеног типа објашњења као (наводног) јемца научности антропологије, као и разлоге за дисквалификовање и одбацивање одређеног типа објашњења због експланаторног неуспеха с једне стране, или због нелегитимности или неког другог неепистемичког разлога, с друге. У том светлу, настојаћу да преиспитам како су и због чега социокултурни антрополози сматрали да антропологија као наука треба да буде конституисана, како је устројен њен теоријски, методолошки и епистемолошки апарат, као и како су и на основу којих аргумената антрополози тврдили да антропологија може или треба да објасни предмет сопственог проучавања, према томе шта су сматрали да чини основни домен или примарни циљ њиховог проучавања. У раду ћу поћи од **хипотезе** да се модел, тип и врста објашњења за које се тврди да антропологија треба или не треба да следи и у својим истраживањима примењује или не примењује налази у средишту антрополошког „кулинарског троугла“ између веома често опречно схваћених:

предмета, метода и теорије антропологије; да непосредно зависи од садржаја и конјункције ових појмова, као и од „моделâ научности“ или „сликаâ науке“ које су социокултурни антрополози следили.

Може се рећи да се антропологија нашла у „кризи“ не само кад је реч о сопственом предмету проучавања, обележеној теоријским, епистемолошким и методолошким полемикама проистеклих из неслагања о томе шта би требало да буде основни предмет и циљ њеног проучавања већ се налази и у „кризи“ метода и „кризи“ теорија будући да, како је став критичара већ згодно сумиран: „нема метод (етнографију) зато што она и није метод у традиционалном смислу речи, [...] и [да] нема теоријски (научни) ауторитет јер га је самоукинула“ (Milenković 2007, 108). Стога ћу у овом раду тежити осветљавању и преиспитивању унутардисциплинарних и извандисциплинарних чинилаца који су допринели томе да се антропологија – од методолошки нормиране дисциплине, успостављене на метафизичком реализму, кореспонденцијалној теорији истине и идеји о могућности интерсубјективне провере и евалуације резултата истраживања, чијим се циљем сматра генерисање теоријом неинфицираних, чврстих и неупитних чињеница и општих законитости – нашла у ситуацији „ужаса“ (Latour 1988, 173) у којем је, из перспективе неких аутора, постало немогуће не само било шта објаснити већ и било шта „истинито“ описати. Другим речима, настојаћу да преиспитам како је објашњење у слици науке у којој се „чињенице посматрају као месо, индукција као машина за кобасице, а наука као производ провлачења једног кроз друго“ (Jarvie 1967, 232) – услед одсуства теоријског, методолошког и епистемолошког консензуса, у спречи с епистемолошким увидима проистеклим из екстерналистички оријентисане постпозитивистичке филозофије науке, а услед друштвених, политичких, идеолошких, етичких и других фактора – редуковано на „епистемолошку хипохондрију“, оличене у питању „како неко може да зна да било шта што говори о другим облицима живота заиста и јесте тако?“ (Geertz 1988, 71). У овој дисертацији ћу, стога, из перспективе антропологије науке настојати да преиспитам који су то интерни фактори и фактори екстерни у односу на саму социокултурну антропологију (или њихова комбинација) утицали на периодично јављање „криза“ теорија, предмета и метода антропологије, на „кризе“ објашњења социокултурне антропологије и „кризе“ њеног научног статуса.

Укратко, **предмет** ове дисертације биће разматрање улоге објашњења у спору око научног статуса социокултурне антропологије, са **циљем** да се покаже да ли се могу бранити **хипотезе**:

(1) да се модел, тип и врста објашњења за које се тврди да антропологија треба или не треба да следи, и у својим истраживањима примењује или не примењује, налази у средишту антрополошког „кулинарског троугла“ између неретко опречних схватања предмета, метода и теоријски постулираних циљева антропологије, да непосредно зависи од садржаја и конјункције ових појмова, као и од „модела научности“ или „слика науке“ које су социокултурни антрополози следили;

(2) да одговори у великој мери зависе пре свега од екстерних фактора у односу на сам експланаторни механизам социокултурне антропологије, што је и основна хипотеза овог истраживања;

(3) да питања, која се у општој методологији антрополошких истраживања посматрају као епистемолошка и методолошка питања, јесу врло често питања која се у другим контекстима (било да је реч о другим дисциплинама или о самој филозофији) посматрају као:

(а) метафизичка,

(б) социјално-политичка,

(в) етичка (у смислу примењене или процедуралне етике).

Кад је реч о **теоријско-методолошком оквиру** који ће бити коришћен у изради докторске дисертације, своје истраживање, дакле, темељићу на историјском истраживању антрополошких теорија и метода и екстерналистички оријентисаним приступима антропологије науке, антропологије антропологије, опште методологије наука и филозофије науке. За разлику од аутора (вид. нпр. Gellner 2003[1973], 68–72) који сматрају да су проблеми који се јављају у истраживању ти који треба да диктирају опсег и садржај опште методологије наука, тј. који верују да конкретне дисциплине није могуће нормирати дедуктивно спрам модела који се посматра као исправан метод у оквиру опште методологије и филозофије науке, у овом раду ћу поћи од становишта да је методологију антрополошких истраживања немогуће одвојити од филозофије. Следећи ауторе попут Томаса Куна (Kun 1974[1962], 145–237) и Карла Попера (нпр. Popper 2002[1935], 209–248), поћи ћу од становишта да многа методолошка упутства не могу аутономно пружити одговор на научна питања, те да је многа метафизичка

становишта могуће реинтерпретирати и превести у низ методолошких правила. Укратко, да метафизичке, филозофске и теоријске претпоставке и очекивања имају нормативно-сознајну функцију диктирајући ставове о томе какви су природа и друштво, какве ентитете они садрже и како им треба приступити, на тај начин истовремено и одређујући шта се може јавити као легитимни проблем а шта се као валидно објашњење датог проблема у некој дисциплини. Стога ће један део дисертације бити посвећен управо осветљавању и преиспитивању ових традиционално неепистемичких фактора који постају конститутивни за антрополошку методологију.

1. Научна и друштвена релевантност истраживања

Може се рећи да је „одуство јединственог одређења појма објашњење [...] брукa за филозофију науке“ (Newton-Smith 2001, 132), али да у исти мах управо то одуство јединственог одређења самог појма чини објашњење „једном веома seksi темом“ (Salmon 1997, i). Управо зато што у оквиру филозофије науке и опште методологије наука, као метадисциплина које би антропологију евентуално могле да снабдеју смерницама за калибрирање сопственог експланаторног апарата, не постоји чврст консензус у погледу јединствених, неупитних, трансисторијских, атемпоралних и надкултурних критеријума ваљаног објашњења, па тако ни једногласно усвојена „слика науке“ (уп. Markus 1992) коју би антропологија могла следити као модел према којем ће конструисати сопствени експланаторни апарат, сматрам да је преиспитивање начина на који, и разлога због којих, су социокултурни антрополози концептуализовали објашњење као ваљано или као залог научности веома плодан и занимљив терен за научно истраживање.

Не само да је питање објашњења у дебатама о научном статусу антропологије интелектуално стимулативно, већ додатни разлог лежи и у томе што, овом питању посвећена, не постоји систематска научна студија – како у домаћој, тако ни у иностраној стручној литератури. Кад је реч о **стању научног подручја** у којем се ради докторска дисертација, постоји обимна литература на тему објашњења: од раних покушаја формализације научног објашњења (нпр. Hempel and Oppenheim 1948) до савремених студија које пружају критички осврт и исцрпан увид у хронолошки развој,

структуру, динамику и трансформацију појма научног објашњења (нпр. Salmon 2006). С друге стране, постоји извештај број студија које су посвећене објашњењу у друштвеним наукама (нпр. Little 1991), прегледних студија посвећених филозофији друштвено-хуманистичких наука (нпр. Turner & M. Risjord (ur.) 2007, Rosenberg 2008). Када је реч о антропологији, на интердисциплинарном пресеку антропологије, антропологије антропологије, опште методологије и филозофије науке, постоје бројне историјско-методолошке студије Милоша Миленковића, а на интернационалној сцени репрезентативне студије и расправе из пера пре свега Ијана Џарвија (Ian Jarvie), Ернста Гелнера (Ernest Gellner) и Мелфорда Спајроа (Melford Spiro), који на директан или индиректан начин расправљају статус научности социокултурне антропологије и статус објашњења у спору о њеном научном статусу. Међутим, не може се рећи да пред читаоцима, како на домаћој тако ни на интернационалној научној сцени, постоји студија која би понудила систематичан увид у то на који је начин могуће посматрати статус објашњења у спору о научном статусу социокултурне антропологије, што је тренд који би ова докторска дисертација требало да промени. Утолико, своје истраживање планирам да посветим проучавању како репрезентативних радова социокултурних антрополога који су одређене појаве, феномене или процесе настојали да објасне, тако и разматрању радова оних аутора који су, пре свега на индирдисциплинарном пресеку антропологије и опште методологије, настојали да проблематизују појам објашњења у социокултурној антропологији и научни статус дисциплине.

Дакле, поред интелектуалне и научне релевантности, питање објашњења у дебатама о научном статусу социокултурне антропологије, с друге стране, уједно је и друштвено веома релевантно питање. Укратко, ако је наука социокултурно легитимисана као когнитивно најпоузданији механизам тумачења, сазнавања или објашњавања стварности, онда је проблематизација статуса објашњења у дебати о научном статусу социокултурне антропологије, повезано са њеним друштвеним кредибилитетом, институционалном организацијом и финансијском утемељеношћу.

2. Прелиминарна полавља

I Увод

- II Идеали научности и борба око метода: увод у никад завршену дебату
- III Неосцијентизам: за или против
- IV Рационалност после постпозитивизма: расправа о рационалности
- V Демони релативизма
- VI Методолошки холизам и/или методолошки индивидуализам: покушај
премошћивања „експланаторног јаза“
- VII Завршна разматрања

2.1 Увод

У уводном поглављу ћу увести основну тему и проблем истраживања и указати на то не само зашто је тип анализе који ће бити спроведен у дисертацији, левистросовски речено, „добар за мишљење“, него и зашто је релевантно говорити о појму објашњења у контексту вишеденцијске дебате која орбитира око питања да ли антропологија може, мора, не може или не треба да буде, остане или постане – наука.

Будући да је спор око научног статуса социокултурне антропологије – у зависности од бројних интерних и екстерних фактора, са мањим или већим интензитетом, са мање или више значаја који му је приписиван и са мање или више жара, присутан готово од времена њене академске институционализације – у уводном поглављу представићу то који су, и на којим премисама утемељени, основни разлози због којих се у историји дисциплине антропологија посматрала као наука, који су то чиниоци који је спутавали у томе да одржи или стекне свој научни статус, као и који су основни аргументи у прилог тврдњи да она ни не треба да буде научна дисциплина.

С друге стране, служећи се поставкама опште методологије наука и филозофије науке, прелиминарно ћу скицирати бројне начине на који је појам објашњења у овим дисциплинама одређиван, те у каквој вези појам објашњења стоји са статусом научности. У том смислу, у уводном поглављу проблематизоваћу питање да ли у општој методологији наука и филозофији науке већ постоји универзално прихваћен појам објашњења који би антропологији могао адекватно послужити као регулаторни оријентир за постизање научног статуса; те који су тип објашњења антрополози следили, а који избегавали кад су веровали или сматрали да управо у таквом типу објашњења лежи кључ научности њихове дисциплине, као и који су тип објашњења, и

у складу са којим разлозима, сматрали применљивим или неприменљивим на своју дисциплину услед (евентуалних) дисциплинарних специфичности.

3.2 Идеали научности и борба око метода: увод у никад завршену дебату

Одговор на питање „да ли је антропологија наука или уметност?“ (вид. Carrithers 1990) предмет је дуготрајне и, чини се, нерешиве антрополошке контроверзе која с мањим или већим интензитетом прати антропологију од њеног освета. Одговор на питање да ли је антропологија наука или уметност зависи од одговора на подједнако контроверзно питање шта се и на основу којих критеријума подразумева под науком. Утолико ће ово прегледно поглавље бити посвећено сажетом осврту на различите покушаје изналажења критеријума демаркације између науке и ненауке (псеудонауке, метафизике) – чије је разграничење неретко посматрано као „одговор на најтемељније проблеме филозофије науке“ (Popper 2002[1963], 42; уп. Popper 1974; Lakatos 1970; 1974; Kuhn 1974; Thagard 1978; Bunge 1982; Kitcher 1982; Derksen 1982; 2001; Laudan 1983; Agassi 1991; Hansson 1996; 2006; Derksen 1993; 2001) – проистеклим из опште методологије и филозофије науке; те преиспитивању тога шта се подразумева под науком, опречним одговорима на питање да ли различит онтолошки статус проучаваних феномена нужно за собом повлачи и методолошке разлике међу дисциплинама, или је пак предмет проучавања посве небитан за статус научности, у складу са становиштем да статус научности не зависи од предмета проучавања, већ од адекватно нормиране и доследно примењене методологије (вид. Jarvie 1984; 1986; 1996; Lett 1991; Reyna 1994; Roscoe 1995; Fox 1996, 327–346; O'Meara 1990; O'Meara 1990).

У овом поглављу представиће се најважнији аргументи за или против кад је реч о становишту да су феномени којима се баве друштвено-хуманистичке науке феномени квалитативно исте врсте као и феномени којима се баве природне науке, разматраће се питање како разумети узрочност у људском свету, те питање да ли је методе развијене у природним наукама могуће или потребно пресликати на методологију друштвено-хуманистичких наука. Другим речима, дебата социокултурне антропологије о статусу објашњења у раду ће се посматрати као део шире дебате о статусу научности друштвено-хуманистичких наука, у оквиру које се налази на две поларизоване

традиције: механицистичку „галилејевску“ и телеолошку „аристотеловску“ (вид. Von Wright 1975[1971], 55–87). Стога ће бити представљени аргуменати у прилог тврдњи да би антропологија требало да буде наука која генерише интерсубјективно проверљиво знање, пружа објашњења, трага за каузалношћу, предвиђањима и општим законитостима културних феномена, и аргументи у прилог тврдњи да се она мора сматрати дисциплином која тежи (контекстуално специфичном) разумевању или интерпретацији, као и импликације тих становишта по научни статус дисциплине.

3.4 Неосцијентизам: за или против

У овом поглављу преиспитаћу основне теоријске, методолошке и епистемолошке поставке и експланаторне домете когнитивне антропологије, антрополошке поддисциплине установљене педесетих година XX века као директни производ незадовољства методолошким апаратом текуће антропологије и њеним експланаторним дометима. Отуда је когнитивна антропологија понудила готово меснјанска обећања да ће, као „општа наука о значењу“ или „општа теорија знака“ (вид. Goodenough 1956, 195; Goodenough 1957, 172) – по узору на лингвистику која је тада сматрана парадигматичним примером научне дисциплине (уп. Lévi-Struss 1951, 154–155) – операционализовати и унапредити етнографски метод, а културне дескрипције и објашњења учинити прецизним, интерсубјективно проверљивим и поновљивим, поузданим, валидним и истинитим, да ће понудити формалне методе за проверу својих поступака и налаза, да ће произвести кумулативно схваћено „знање о знању“, установити каузалну природу културе у односу на когницију, објаснити настанак, дистрибуцију и трансформацију културних феномена, па чак и генерисати високо предиктивне моделе проучаваних феномена. Другим речима, да ће успети да досегне све атрибуте „слике науке“ до које држе номотетски антрополози.

У овом поглављу ћу се послужити примером интерпретативне антропологије, као номотетичке ноћне море – као антинаучне, антиметодолошке и антиепистемолошке поддисциплине која, из перспективе номотетичара, није у стању ништа да објасни – нити нити да изгради основ на којем би се, у контексту оправдања, њени резултати могли поновити, интерсубјективно проверити или оповргнути, већ је искључиво у стању да необуздано интерпретира (вид. нпр. Shankman 1984), при том

„конструишући разумевање конструисаних становишта конструисаних натицаца“ (Crapanzano 1992, 67) – како бих указала на то да је когнитивна антропологија завршила у истим оним теоријским, методолошким и епистемолошким ћорсокацима који ће бити симптоматични за потоњу интерпретативну антропологију. Не само да ће се испоставити да се наводне предикције и општи закони когнитивне антропологије свODE на „законе Микија Мауса“ или здраворазумске тривијалије „упаковане“ у сцијентистичко лексичко рухо, већ и да ће неескпланаторност, неоповргљивост и немогућност интересубјективне проверљивости пратити когнитивну антропологију подједнако као и интерпретативну антропологију, када дебата о научном статусу антропологије изнова експлицитно и ужарено испливава на површину антрополошке сцене.

У овом поглављу, бићу довољно слободна да сугеришем да се узроци неуспеха когнитивне антропологије да постане „тврда наука“ могу приписати слепом потчињавању експланаторном оквиру структуралне лингвистике. Другим речима, изнећу тврдњу да се узрок неуспеха когнитивне антропологије да постане наука може пронаћи у „узору“ научности и „слици науке“ које су когнитивни антрополози, како би своју дисциплину учинили „научнијом“, каткад некритички подражавали. С друге стране, упркос настојањима когнитивне антропологије да „уђе у главу својих субјеката“ (вид. Frake 1964, 133) и генерише „психолошки стварне“ и интересубјективно проверљиве налазе, лишене априорних етноцентричних пројекција, у овом поглављу настојаћу да демонстрирам да ће се „психолошка валидност“ (вид. Wallace and Atkins 1960; Burling 1964; Wallace 1965; уп. Harris 1968, 585–589; Goodenough 1969, 256) до које су држали когнитивни антрополози испоставити као нешто лепше име за етске концепте. Другим речима, да је – ако антропологија „тргује својим и нативним концептуализацијама друштава“ (Jarvie 1983, 317) – ова трговина била трговина искључиво етским концептима етнографа са самим собом, тј. да се своди на симулакрум који поставља, и (кад би имао на основу чега) оповргава сам етнограф, чиме је изнова рехабилитована дистинкција емско/етско, антиреализам/реализам, као још једно лице дебате о објашњењу и научном статусу антропологије. Исто тако, у овом поглављу ћу настојати да прикажем да ће се неодређеност критеријума компоненцијалне анализе показати као друга страна новчића проблема, филозофији науке познатог као субдетерминација теорија чињеницама (вид. Sindelić *passim*;

Novaković 1984, 174–180; Zorić 2006), који ће свој пуни значај добити у дебати о рационалности, вођеној на паралелном колосеку, а којој ће бити и посвећено наредно поглавље.

3.5 Рационалност после постпозитивизма: дебата о рационалности

Имајући у виду да различитост и другост леже у темељу настанка социокултурне антропологије као науке, те да антропологија настоји да разуме и објасни порекло, сврху, значење или трансформацију наизглед „необичних“, „неразумљивих“ или „ирационалних“ веровања и обичаја других заједница, у овом ћу поглављу размотрити интердисциплинарни дебат о рационалности [вид. Wilson (ур.) 1970; Hollis & Lukes (ур.) 1982]. Антропологија се у извесном се смислу може похвалити да је тој дебати „кумовала“.

Дебату о рационалности, у којој се сукобљавају становишта рационалиста (постоје универзални стандарди рационалности независни од контекста њихове продукције; контексти/културе су самерљиви, те су објашњење и интерпретација могући при чему је подједнако могуће да они буду недвосмислено тачни или нетачни; научни метод је универзално валидан, применљив и једини кадар да пружи основу за епистемолошки дуализам који би разграничио истинитосне исказе од лажног веровања) и релативиста (сви стандарди, критеријуми и искази су релативни у односу на контекст њихове продукције, те последично не постоји неутрално упориште за кроскултурно превођење, интерпретацију или објашњење; контексти/културе могу бити несамерљиви те кроскултурно превођење, интерпретација могу бити или делимични или потпуно неспроводиви; сва наука је етнонаука те је научни метод само једно од легитимних средстава за достизање знања при чему је сваки покушај проглашавања сопствене контингентне рационалистичке парадигме за универзалну нелегитимно) посматраћу као једно од кључних упоришта савременог спора о методу, спора о објашњењу и спора о научном статусу антропологије, у којима се још једном изнова перпетуирају дистинкције објективно/субјективно, етско/емско, универзално/партикуларно, реализам/антиреализам, рационализам/релативизам, итд., спора у чијем се самом средишту налази расправа о могућности објашњења (или чак разумевања и описивања) културних феномена.

Настојаћу, наиме, да укажем на чиниоце које су довели до тога да дескриптивни релативизам – као конститутивно начело антропологије и лустратив против етноцентризма који од Боасовог доба служи као средство за постизање самерљивости, објективности и научности у контексту у којем је несамерљивост виђена као претња научности (вид. нпр. Milenković 2010, 34) – преко рада Еванс-Причарда (вид. Evans-Pritchard 1976[1937]) и Винчове (вид. Winch 1970[1964], 78–112) критике његових поставки која је распламсала дебату и утабала пут свим видовима релативизма, те отворила врата идеји да рационалност – као један од стубова науке, мада контроверзан – постане у потпуности партикуларна, историјски, културно и парадигматски релативна, а у радикалним деривацијама те тезе чак и родно или индивидуално варијабилна и потенцијално несамерљива с неком другом рационалношћу, до мере у којој постаје готово немогуће говорити о самом концепту. Еванс-Причард ће навестити дебату о рационалности, приказавши како је наводну ирационалност туђих система веровања и пракси могуће превести у рационалност тако што ће се демонстрирати како су дата веровања и праксе валидно дедукована из темељних метафизичких или филозофских премиса које творе интерпретативни идиом за тумачење света одређене заједнице (односно, да су наизглед ирационална веровања рационална, али спрам сопствених критеријума рационалности). Ако су Еванс-Причардове поставке навестиле епистемолошки релативизам, Питер Винч се – критикујући Еванс-Причардове поставке, а на трагу Витгенштајнових поставки о „језичким играма“ (Vitgenštajn 1980[1953] §23, §206, §230, §241, §242) – окренуо од кореспонденцијалне теорије истине и референцијалног схватања језика, верујући да су концепције истине, стварности, рационалности, смисла, итд. релативне у односу на „језичку игру“, те да је немогуће априорно претпоставити на који су начин ови појмови устројени у склопу различитих језичких игара, које међусобно не морају имати ама баш ништа заједничко, на тај начин постулирајући да су и концепти истине и стварности условљени темељним премисама и епистемичким нормама одређеног контекста, подижући тако епистемолошки и онтолошки релативизам за степен више од оног који је већ успостављен у оквиру когнитивне антропологије. У том смислу, спајање антиреализма ентитета и антиреализма теорија посматраћу као један од кључних упоришта изазивања спора око објашњења у антропологији и спора око научног статуса социокултурне антропологије (уп. Milenković 2010, 93–135). У

синергији са све гласнијим становиштима проистеклим из постпозитивистичке филозофије науке друге половине XX века (вид. нпр. Quine 1951; Polanyi 1952; 1958, 304–342; Popper 1963, 1–135; 2002[1959]; Kun 1974[1962]; Feyerabend 1962; Feyerabend 1987[1975]; Laudan 1986) која ће антропологији пружити епистемолошко гориво за релативистичке тврдње (ситуираност свеколике перцепције, сумња спрема науку слободну од неосвећених метафизичких претпоставки и априорних теоријских концепција истраживача; немогућност онтолошког раздвајања теорија и чињеница; уздрманост дистинкције аналитичко/синтетичко; субдетерминација теорије чињеницама; несамерљивост, итд.), Вичово спајање антиреализма теорија и антиреализма ентитета у антропологији довећће до заговарања идеје да је наметање западне рационалности као универзалне рационалности својеврсни „епистемоцид“ (Scholte 1984, 964), да је сва епистемологија етноепистемологија, „сва наука етнонаука“ (Spiro 1986, 345), те да је универзално научно објашњење немогуће (и политичко-етички деструктивно) ако се из вида изгуби контекстуално зависна „епистемогенеза“ (нпр. Nuckolls 1993). Утолико, место некадашње културе виђене као експланандум заузима култура као *deus-ex-machina* експлананс, док је објашњење одређене „епистемогенезе“ затурено негде испод.

Како ће у последњој четвртини XX века постати јасно са успоном постколонијалне, постмодерне и феминистичке самокритике дисциплине, те са јављањем рационалистичке критичке реакције на интелектуалне, институционалне, политичке, етичке и остале импликације самокритике дисциплине, епистемолошка питања која се тичу тога како спознати Другог, постала су друго лице питања како Другог спознати „онаког какав заиста јесте“ – питања покренутих још у когнитивној антропологији, а додатно подстакнутих преиспитивањем експланаторности интерпретативне антропологије – као и наличје етичких и политичких питања како Другог представити на (морално) исправан начин, питања проистеклих из антропологије као културне критике и антиколонијалне антропологије. Будући да је неретко постојала нада да ће се расплитањем епистемолошких чворова и унапређивањем експланаторних механизма антропологије готово аутоматски разрешити и етички проблеми (уп. Milenković 2009), у овом поглављу настојим да преиспитам утемељеност ове тврдње.

3.6 Демони релативизма

У овом поглављу, наставићу с развијањем тезе да се дебата о научном статусу социокултурне антропологије може свести на спор о објашњењу у којем се изнова рехабилитује низ дистинкција попут наука/ненаука (антинаука), објашњење/разумевање, објективно/субјективно, етско/емско, рационализам/релативизам, универзално/партикуларно, (онтолошки, теоријски, епистемолошки) реализам/антиреализам (номинализам), итд. Спор између рационалиста и релативиста посматраћу као парадигматичан пример у којем јасно кристалишу питања, проблеми и недоумице повезани са могућношћу објашњења у социокултурној антропологији која стоје у нераскидивој вези са питањем њеног научност статуса.

Наиме, будући да је, као одговор на Фрајсову трилему (вид. Popper 2002[1935], 74–95; уп. 2002[1963], 1–135), немогуће пружити рационалне или објективне разлоге који би оправдано просудили да је „рационалније“ позвати се на једне а не на неке друге епистемичке норме – такво одсуство архимедовског упоришта за формирање „основних исказа“ који су увек ствар привременог консензуса научне заједнице, у науку уноси елемент парадигматске субјективности који снабдева релативисту муницијом за тврдњу да усвајање норми које би просудиле о рационалности било којих веровања или пракси није ни само рационално већ је ствар конвенције или арбитрарног консензуса, релативних у односу на дату епистемичку традицију, културу, „парадигму“, „епистему“, „језичку игру“, „облик живота“ и сл. Другим речима, оснажује релативистичке тврдње да је сва наука етнонаука а сва епистемологија етноепистемологија, чиме је додатно ојачана традиција епистемолошког релативизма, зачета у когнитивној антропологији, праћена епистемолошко-методолошким импликацијама да је сваки покушај изналажења транскултурних критеријума на основу којих би се судило о рационалности туђих веровања унапред осуђено или на (а) пропасти, са чим уједно тоне и антропологија као етска дисциплина која настоји да генерише универзално валидне исказе или нешто објасни или на (б) погрешно интерпретирање туђе културе путем сопствених етноепистемолошких категорија, чиме тоне антропологија као емска дисциплина, уз нужне етичке импликације у погледу политике представљања туђе стварности „онакве какава она заиста јесте“. Тонула или не тонула, антропологија је након дебате о рационалности доживела додатно

цементирање готово непропусне дихотомије између рационалиста и релативиста, коју ћу у овом раду посматрати као ону која уједно фигурира и као основа спора о објашњењу и као темељ дебате о њеном научном статусу.

Релативистичка антропологија у очима рационалиста виђена је као антинауна ноћна мора која парадира стварним или замишљеним недоумицама и користи епистемолошку сумњу као оправдање за антиепистемологију, опскурност, неконтролисани субјективизам, номинализам, нихилизам или солипсизам (Gellner 1992, 45), у оквиру којих је немогуће уочити појаву грешке, транскултурно критиковати или одбацити морално недопустиве појаве (Jarvie 1983). Укратко, савремени антрополошки рационалисти (Gellner 1992; 2003[1973], 47–79; Jarvie 1967; 1983; 1984; 2000; 2007; Lett 1991; Lukes 1974; 2000; Spiro 1986; 1996) указују на контраиндикованост релативизма, тврдећи да је револуција појела сопствену децу: иако је релативизам настао из племените побуде инспирисане екстерним факторима, аутоматско и неосновано изједначавање дескриптивног релативизма као технике истраживања са свим видовима релативизма у контексту оправдања, једноставно затвара могућност критике. Контервативистичка, солипсистичка, догматична, итд. позиција радикалног културног релативизма, производи низове једнаковредних стварности у којима је немогуће разграничити бивање у праву од мишљења о бивању у праву, будући да не постоје оперативни стандарди исправности; нити је могуће разграничити друштвену стварност од онога шта актери у тој стварности о њој мисле. Ако је све релативно у односу на „језичку игру“, „облик живота“ или „културу“ то уједно значи и да се у потпуности брише могућност за евалуацију било којег облика понашања или било којег система као ирационалног, неисправног, лошег, неморалног, итд. као и да је немогуће уочити лажност било којег исказа: ако концепт „грешке“ релативан у односу на локална и потенцијално несамерљива правила различитих културних ткива, онда је немогуће ући у транскултурну аргументацију, критиковати неприхватљиве облике понашања, учити на грешкама или критички се унапређивати. Другим речима, не само да се бришу основе за формирање и евалуацију валидног научног објашњења на којем би била установљена антропологија као наука, него се и радикални релативизам претвара у тоталитарну и деструктивну идеологију, негирајући наслеђе Просветитељства (уп. Berlin 2001; Geertz 1984). Укратко, антрополози рационалисти релативистички оријентисане антропологе посматрају као оне на темељу чијих

поставки се губи основа за објашњење (било чега), те тако под антрополошким ногама исклижава и темељ за научни статус дисциплине, при чему се антропологија претвара у тривијалну, етички и интелектуално неодговорну дисциплину која је кадра искључиво да документује егзотику и различитост (в. Spiro 1986, 273-276; Jarvie 2007, 578).

С друге стране, у овом поглављу настојим да прикажем да су „браниоци“ научног статуса дисциплине, бранећи „част“ и „углед“ антропологије, против тврдњи „антинаучних“ антрополозима, користили већ опробана оружја која су спремно стајала на располагању, уперена против сваког вида екстернализма и релативизма. Другим речима, да су релативистички оријентисаним антрополозима упућивали квалитативно исти замерки који су „браниоци науке“ типично упућивали екстерналистичкој филозофији науке, било да се ради о екстерналистичкој филозофији науке у ужем смислу, било да је реч о, на екстернализму утемељеним, интердисциплинарним студијама науке (социологија научног знања, студије науке и технологије, итд.) додатно распламсаних након афере Сокал (вид. Sokal & Bricmont 1998). У овом поглављу, стога, демонстрираћу да се замерке релативистима могу свести на тесно испреплетане (а) логичко-епистемолошке и (б) друштвено-етичке замерке. Како је већ напоменуто у претходном одељку, будући да је постојала нада да ће се расплитањем епистемолошких чворова у исти мах разрешити и проблеми повезани с могућношћу објашњења у социокултурној антропологији, питање њеног научног статуса, као и етичка питања, у овом поглављу настојим да преиспитам да ли се може бранити хипотеза да су питања, која се у општој методологији антрополошких истраживања третирају као општа методолошка питања, заправо питања која бисмо у другим контекстима или у другим дисциплинама третирали као (а) метафизичка, (б) друштвено-политичка, (в) етичка.

3.7 Методолошки холизам и/или методолошки индивидуализам: покушај премошћивања „експланаторног јаза“

У овом поглављу ћу преиспитати покушаје експланаторног спајања методолошког холизма и методолошког индивидуализма, а у контексту једне од најдужих и најинтензивнијих дебата у друштвено-хуманистичким наукама, никад формално окончане а започете с краја XIX века (вид. Udehn 2001). Питање експланаторног

примата холизма или индивидуализма, директно се дотиче питања везаних за природу друштва и појединца, као и легитимних начина за њихово разумевање и објашњење. У литератури је већ истицано (нпр. Jarvie 1964) да се позиционирање истраживача на страну холизма или индивидуализма директно одражава на питања која ће истраживач постављати, као и на то које и какво ће објашњење сматрати легитимним (док је за холисте целина експлананс, за индивидуалисте су целине експланандум: оно што је за једне решење, за друге представља проблем који треба објаснити). Ништа мање важно није да један од разлога нерешивости дебате (вид. нпр. Udehn 2002) почива у томе што је дебата у основи метафизичка, имајући у виду да су питања на која треба пружити одговор неподложна емпиријском тестирању која би могла пружити јаснији одговор на послављена питања, при чему веома често није јасно да ли је реч о онтолошкој тези о природи и узроку друштвених феномена, епистемолошкој тези о могућностима сазнања или о методолошкој тези о најбољем путу до знања; при чему врло често остаје нејасно да ли је реч о принципу који се тиче концепата, објашњења или закона.

Досадашње истраживање на дисертацији усредсређивало се на два покушаја експланаторног спајања холизма и индивидуализма: концепт отеловљења развијан у оквиру антропофеноменологије и приступе развијане у оквиру савремене когнитивне антропологије. Наиме, на темељима сличним онима на којима је својевремено критикован функционализам – као метатеоријски метафизички експланаторни оквир који се, поврх тога што нуди циркуларна и таутолошка објашњења (вид. нпр. Neigel 1974, 462–476), сматра неекспланаторним утолико што културне феномене, веровања и процесе објашњава преко детерминистичке улоге надиндивидуалних и неперсонализованих сила и ентитета којима је нелегитимно приписана воља, намера и делатна способност (вид. нпр. Little 1991, 91–102), не остављајући могућност за објашњења, осим телеолошких, настанка културних феномена нити за објашњења индивидуалних доприноса културном континуитету или трансформацији – и антропофеноменологија и савремена когнитивна антропологија су устале против концептуализације културе као појединцу надређене синергије детерминистичких сила и међу појединцима правилно расподељеног скупа знања, веровања, значења, итд., концептуализације, дакле, која социјализацију и енкултурацију своди на пасивну изложеност култури, занемарујући притом могућност индивидуалног доприноса

стварању, дистрибуцији и трансформацији културе. Претпостављајући да је дилема између експланаторног примата структуре и појединца псеудодилема, решење „псеудодилеме“ у оба приступа пронађено је у теоријској и онтолошкој реконцептуализацији културе, уз наду се да ће се операционализацијом, онтологизацијом и супстанцијализацијом носећег антрополошког појма културе готово аутоматски решити епистемолошки и методолошки проблеми, објашњење учинити валидним, а антропологија учинити дисциплином која ће коначно стећи заслужени научни статус.

Стога ћу у овом поглављу настојати да, на примеру ових двају приступа (уз евентуално проширивање опсега проучавања), преиспитам да ли је спајањем методолошког холизма и методолошког индивидуализма на овај начин могуће учинити експланаторни помак те да ли је на темељу онтолошке супстанцијализације културе заиста могуће објаснити културни континуитет и културну промену. Другим речима, спор око научног статуса антропологије посматраћу у ова два случаја као спор око могућности објашњења културног континуитета и културне промене феномена и процеса, схваћен као део шире дебате која се врти око питања „кокошка или јаје?“, тј. око питања експланаторног примата холизма или индивидуализма, док ћу дебату о могућности објашњења посматрати као дебату о култури.

3.8 Завршна разматрања

У завршном поглављу настојаћу да сумирам резултате истраживања, те да одговорим на питања да ли (1) се модел, тип и врста објашњења за које се тврди да антропологија треба или не треба да следи, и у својим истраживањима примењује или не примењује, налази у средишту антрополошког „кулинарског троугла“ између неретко опречних схватања предмета, метода и теоријски постулираних циљева антропологије, да непосредно зависи од садржаја и конјункције ових појмова, као и од „модела научности“ или „слика науке“ које су социокултурни антрополози следили; (2) одговори на ова питања у великој мери зависе пре свега од екстерних фактора у односу на сам експланаторни механизам социокултурне антропологије; (3) су питања, која се у општој методологији антрополошких истраживања посматрају као

епистемолошка и методолошка питања често питања која се у другим контекстима третирају као (а) метафизичка, (б) социјално-политичка или (в) етичка.

На крају, биће понуђене евентуалне смернице за даља истраживања.

Основна литература

- Aberle, David F. 1987. Distinguished Lecture: What Kind of Science is Anthropology. *American Anthropologist* 89(3): 551–556.
- Agassi, Joseph. 1960. Methodological Individualism. *The British Journal of Sociology* 11(3): 244–270.
- & I. C. Jarvie. 1967. The Problem of Rationality of Magic. *The British Journal of Sociology* 18: 55–74.
- I. C. Jarvie & Tom Settle. 1971. The Grounds of Reason. *Philosophy* 46(175): 43–50.
- 1973. Magic and Rationality Again. *The British Journal of Sociology* 24(2): 236–245.
- 1991. Popper's demarcation of science refuted. *Methodology and Science* 24: 1–7.
- Audi, Robert (ur.). 1999. *The Cambridge Dictionary of Philosophy*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Amundson, Roy. 1982. Science, Ethnoscience and Ethnocentrism. *Philosophy of Science* 49(2): 236–250.
- Antović, Mihailo. 2007. Half a Century of Generative Linguistics – What Has the Paradigm Given to Social Science? *Facta Universitatis* 5(1): 31–46.
- Aunger, Robert. 1995. On Ethnography: Storytelling or Science? *Current Anthropology* 36(1): 97–130.
- Barnard, Alan. 2004. *History and Theory in Anthropology*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Beiser, Fred. 2008. Historicism and neo-Kantianism. *Studies in History and Philosophy of Science* 39(4): 554–564.
- Berberović, Jelena. 1990. *Filozofija i svijet nauke: ogledi iz savremene filozofije nauke*. Sarajevo: Svjetlost.
- Berlin, Isaiah. 2001. The Counter-Enlightenment. U: Henry Hardy (ur.) *Against the Current: Essays in the History of Ideas*, 1–24. Princeton University Press.
- Bloch, Maurice. 1991. Language, Anthropology and Cognitive Science. *Man* 26(2): 183–198.
- Bloor, David. 2008. „Relativism at 30000 Feet“. U: Massimo Mazzotti (ur.), *Knowledge as Social Order: Rethinking the Sociology of Barry Barnes*, 13–34. Hampshire: Ashgate.

- Blount, B. G. 2011. „History of Cognitive anthropology“. U: David B. Kronenfeld et al. (ur.) *A Companion to Cognitive Anthropology*, 11–30. Chichester: Wiley-Blackwell.
- Borofsky, Robert. 1997. Cook, Lono, Obeyesekere and Sahlins. *Current Anthropology* 38(2): 255–282.
- Borofsky, Robert et al. 2001. When: A Conversation About Culture. *American Anthropologist* 103(2): 432–446.
- Bricmont, Jean & Alan Sokal. 2001. „Science and Sociology of Science: Beyond War and Peace“, u: Jay A. Labinger & Harry Collins (ur.), *The One Culture?: A Conversation about Science*, 27–48. The University of Chicago Press.
- Bruun, Henrik & Richard Langlais. 2003. On Embodied Nature of Action. *Acta Sociologica* 46(1): 31–49.
- Bouwhuijsen, Harry van den, Tom Claes & Willem Derde. 1995. Recovering ‘Culture’. *Cultural Dynamics* 7(2): 163–186.
- Buchowski, Michael. 1994. Enchanted Scholar or Sober Man? *Philosophy of Social Sciences* 24(3): 362–377.
- Bunge, Mario. 1982. Demarcating Science from Pseudoscience, *Fundamenta Scientiae* 3: 369–388.
- 2000. Ten Modes of Individualism – None of Which Works – and Their Alternatives. *Philosophy of Social Science* 30(3): 384–406.
- Burling, Robbins. 1964. Cognition and Componential Analysis: God’s Truth or Hocus-Pocus? *American Anthropologist* 66(1): 20–28.
- Carrithers, Michael. 1990. Is Anthropology Art or Science? *Current Anthropology* 31(3): 263–282.
- Colby, Benjamin N., James W. Fernandez & David B. Kronenberg. 1981. Toward a Convergence of Cognitive and Symbolic Anthropology. *American Ethnologist* 8(3): 422–450.
- Conklin, Harold C. 1955. Hanunóo Color Categories. *Southwestern Journal of Anthropology* 11(4): 339–344.
- Conklin, Harold C. 1962. „Comment On Frake“. U: *Anthropology and Human Behavior*. Washington DC: Anthropological Society of Washington. Dostupno na: <http://anthro.ucsd.edu/~jhaviland/LanguageCulture/READINGS/FrakeEthStudCogSyst.pdf>
- Crapanzano, Vincent. 1992. *Hermes’ Dilemma and Hamlet’s Revenge: On the Epistemology of Interpretation*. Cambridge: Harvard University Press.
- Csordas, Thomas J. 1990. Embodiment as a Paradigm for Anthropology. *Ethos* 18(1): 5–47.
- 1999. „Body’s Career in Anthropology“. U: Henrietta L. Moore (ur.) *Anthropological Theory Today*. Cambridge: Polity Press.
- 2011. „Cultural Phenomenology“. U: Frances E. Mascia-Lees (ur.) *A Companion to the Anthropology of the Body and Embodiment*, 137–157. Wiley-Blackwell.
- D’Andrade, Roy. 1995. *The development of cognitive anthropology*. Cambridge University Press.
- Commentary on Searle’s Societal Ontology. *Anthropological Theory* 6(1): 30–39.
- & M. Egan 1974. The Colors of Emotion. *American Ethnologist* 1(1): 49–63.
- Daglas, Meri. 2001[1966]. *Čisto i opasno*. Beograd: XX vek.
- Das, Veena. 1998. Wittgenstein and Anthropology. *Annual Review of Anthropology* 27: 171–195.
- Davidson, Donald. 1973–74. On the Very Idea of Conceptual Scheme. *Proceedings and Addresses of the American Philosophical Association* 47: 5–20
- 2004. *The Problems of Rationality*. Oxford: Clarendon Press.

- Derksen, A.A. 1993. The seven sins of pseudoscience. *Journal for General Philosophy of Science*, 24: 17–42.
- 2001. The seven strategies of the sophisticated pseudoscience: a look into Freud's rhetorical tool box. *Journal for General Philosophy of Science* 32: 329–350.
- Dixon, Keith. 1977. Is Cultural Relativism Self-Refuting? *The British Journal of Sociology* 28(1): 75–88.
- Evans-Pritchard, E. E. 1950. *The Position of Women in Primitive Societies and Other Essays*. London: Faber and Faber.
- 1976 [1937]. *Witchcraft, Oracles and Magic among the Azande*. Oxford: Clarendon Press.
- Evans-Pritchard, E. E. 1983. *Socijalna antropologija*. Beograd: XX vek.
- Fabijan, Johanes. 2001. *Vrijeme i drugi*. Nikšić: Jasen.
- Feleppa, Robert. 1986. Emics, Etics, and Social Objectivity. *Current Anthropology* 27(3): 243–255.
- Fajeraabend, Pol. 1987[1975]. *Protiv metode: skica jedne anarhističke teorije spoznaje*. Sarajevo: Veselin Masleša.
- 1985. „Kako zaštititi društvo od nauke?“ U: Neven Sesardić (ur.) *Filozofija nauke*, 350–364. Beograd: Nolit.
- 1994. *Nauka kao umetnost*. Novi Sad: Matica srpska.
- Feyerabend, Paul. 1962. „Explanation, Reduction and Empiricism“. U: H. Feigl & G. Maxwell (ur.) *Minnesota Studies in the Philosophy of Science*, vol. III. University of Minnesota Press.
- 1987. *Farewell to Reason*. London: Verso.
- Foucault, Michel. 1978. *The History of Sexuality*. Vol. I *An Introduction*. New York: Pantheon Books.
- Fox, Robin. 1996. „State of the Art/Science in Anthropology“. U: Paul R. Gross, Norman Levitt & Martin W. Lewis (ur.) *The Flight from Science and Reason*, 327–346. New York: The New York Academy of Sciences.
- Frake, Charles. 1962. „The Ethnographic Study of Cognitive Systems“. U: *Anthropology and Human Behavior*. Washington DC: Anthropological Society of Washington. Dostupno na: <http://anthro.ucsd.edu/~jhaviland/LanguageCulture/READINGS/FrakeEthStudCogSyst.pdf>
- 1964. Notes on Queries in Ethnography. *American Anthropologist* 66(3): 132–145.
- Franklin, Sarah. 1995. Science as Culture, Cultures of Science. *Annual Review of Anthropology* 24(1): 163–184.
- Gardner, Martin. 1983. *Order and Surprise*, Prometheus Books.
- Geertz, Clifford. „Religion as a Cultural System“. U: M. Banton (ur.) *Anthropological Approaches to the Study of Religion*, 1–46. New York: Praeger.
- 1973. *Interpretation of Cultures*. New York: Basic Books.
- 1974. „From the Native's Point of View“. On the Nature of Anthropological Understanding. *Bulletin of the American Academy of Arts and Sciences* 28(1): 26–45.
- 1984. Distinguished Lecture: Anti Anti-Relativism. *American Anthropologist* 86(8): 263–278.
- 1988. *Works and Lives*. Stanford University Press.
- Gerc, Kliford. 2007a. „Ne stvaram sisteme“. Intervju s Klifordom Gercom: Arun Mihelsen. *Kultura* 118/119: 183–203.
- 2007b. Intervju s Klifordom Gercom: Ričard Hendler. *Kultura* 118/119: 154–182.
- Gellner, Ernest. 1992. *Postmodernism, Reason and Religion*. New York: Routledge.
- 2009. *Cause and Meaning in Social Sciences*. London: Routledge.

- Godelije, Moris & Mišel Panof. 2003. Stvaranje tela. *Kultura* 105/106: 27–43.
- Goodenough, Ward H. 1956. Componential Analysis and the Study of Meaning. *Language* 32(1): 195–216.
- 1957 „Cultural Anthropology and Linguistics“. U: P. Garvin (ur.) *Report of the Seventh Annual Round Table Meeting on Linguistics and Language Study*, 167–173. Washington: Georgetown University Monograph Series on Language and Linguistics.
- 1967. Componential Analysis. *Science* 156(3779): 1203–1209.
- 1969. „Yankee Kinship Terminology: A Problem in Componential Analysis. U: Stephen A. Tyler (ur.) *Cognitive Anthropology*, 255–288. New York: Holt, Rinehart & Winston.
- Gorunović, Gordana. 2011. *Antropologija Kliforda Gerca – kritike i polemike*. Beograd: Srpski genealoški centar.
- Hacking, Ian. 1983. *Representing and Intervening: Introductory topics in the philosophy of natural science*. Cambridge: Cambridge University Press.
- 1999. *The Social Construction of What?* Cambridge: Harvard University Press.
- Hall, Stuart. 1997. *Representation: Cultural Representations and Signifying Practices*. Sage Publications Ltd.
- Hansson, Sven Ove. 1996. Defining Pseudoscience. *Philosophia Naturalis*, 33: 169–176.
- 2006. Falsificationism Falsified. *Foundations of Science*, 11: 275–286.
- Harris, Marvin. 1968. *The Rise of Anthropological Theory*. London: Routledge.
- 1976. History and Significance of the Emic/Etic Distinction. *Annual Review of Anthropology* 5: 329–350.
- Hempel, Carl G. & Paul Oppenheim. 1948. Studies in the Logic of Explanation. *Philosophy of Science* 15(2): 135–175.
- Hirschfeld, Lawrence A. 2000. The Inside Story. *American Anthropologist* 102(3): 620–629.
- Heider, Karl G. 1988. The Rashomon Effect: When Ethnographers Disagree. *American Anthropologist* 90(1): 73–81.
- Hoking, Stiven. 2002. *Kratka povest vremena*. Beograd: Alnari.
- Hollis, Martin. 1987. *The Cunning of Reason*. Cambridge: Cambridge University Press.
- & Steven Lukes. 1982. *Rationality and Relativism*. Oxford: Blackwell.
- Horton, John. 2000. Relativism, reality and philosophy. *History of the Human Sciences* 13(1): 19–36.
- Horton, Robin. 1967. African Traditional Thought and Western Science, Part I. From Tradition to Science. *Africa: Journal of the International African Institute* 37(1): 50–71.
- 1967a. African Traditional Thought and Western Science. *Africa: Journal of the International African Institute* 37(2): 155–187.
- Horton, W. R. G. 1963. The Boundaries of Explanation in Social Anthropology. *Man* 63: 8–11.
- Ivanović, Zorica i Predrag Šarčević. 2002. O statusu tela u antropologiji. *Kultura* 105–106: 9–24.
- Jackson, Michael. 1983. Knowledge of the Body. *Man* 18(2): 327–345.
- 2002. Familiar and Foreign Bodies. *The Journal of the Royal Anthropological Institute* 8(2): 333–346.
- Jarvie, I. C. 1961. Nadel on the Aims and Methods of Social Science. *The British Journal for the Philosophy of Science* 12(45): 1–24.
- 1964. Explanation in Social Science. *The British Journal for the Philosophy of Science* 15(57): 62–72.
- 1967. On Theories of Fieldwork and the Scientific Character of Social Anthropology. *Philosophy of Science* 34(3): 223–242.

- 1972. *Concepts and Society*. London: Routledge.
- 1975. Epistle to Anthropologists. *American Anthropologist* 77(2): 253–266.
- 1976. On the Limits of Symbolic Interpretation in Anthropology. *Current Anthropology* 17(4): 687–701.
- 1983. Rationality and Relativism. *The British Journal of Sociology* 34(1): 44–60.
- 1984. Anthropology as Science and the Anthropology of Science and of Anthropology or Understanding and Explanation in the Social Sciences, Part II. *PSA: Proceedings of the Biennial Meeting of the Philosophy of Science Association* 1984: 745–763.
- 2000. Culture. The Anthropologist's Account. *Philosophy of Science* 67(3): 540–546.
- 2007. „Relativism and Historicism“. U: S. P. Turner & M. Risjord (ur.) *Philosophy of Sociology and Anthropology*, 553– 591. Amsterdam: Elsevier.
- Kaplan, Abraham. 1984. Philosophy of Science in Anthropology. *Annual Review of Anthropology* 13: 25–39.
- Kay, Paul. 1970. Some Theoretical Implications of Ethnographic Semantics. *Bulletin of the American Anthropological Association* 3: 19–31.
- & Willett Kempton. 1984. What Is the Sapir-Whorf Hypothesis? *American Anthropologist* 86(1): 65–79
- Keesing, Roger M. 1972. Paradigms Lost: The New Ethnography and the New Linguistics. *Southwestern Journal of Anthropology* 28(4): 299–332.
- 1974. Theories of Culture. *Annual Review of Anthropology* 3: 73–97.
- 1987. Anthropology as Interpretative Quest. *Current Anthropology* 28(2): 161–176.
- Keyes, Charles F. 2002. Weber and Anthropology. *Annual Review of Anthropology* 31: 233–255.
- Kitcher, Philip. 1982. *Abusing Science*. The MIT Press.
- Klein, Peter D. 1999. Human Knowledge and the Infinite Regress of Reasons. *Nous* 33: 297–325.
- 2004. What IS Wrong with Foundationalism is that it Cannot Solve the Epistemic Regress Problem. *Philosophy and the Phenomenological Research* 68(1): 166–171.
- Kostić, Aleksandar. 2006. *Kognitivna psihologija*. Beograd: Filozofski fakultet.
- Kovačević, Ivan. 2006. Individualna antropologija ili antropolog kao lični guslar. *Etnoantropološki problemi* 1(1): 17–34.
- Kulenović, Nina. 2011. *Socijalna ontologija u filmu „Avatar“*. Beograd: Filozofski fakultet, e-Monografije.
- *Izmišljanje ufologije* (u štampi).
- Kun, Tomas. 1974[1962]. *Struktura naučnih revolucija*. Beograd: Nolit.
- Khun, Thomas. 1974. “Logic of Discovery or Psychology of Research?”. U: P.A. Schilpp (ur.), *The Philosophy of Karl Popper*, 798–819. La Salle: Open Court.
- Kuper, Adam. 1994. Culture, Identity and the Project of Cosmopolitan Anthropology. *Man* 29(3): 537–554.
- Laudan, Larry. 1976. Two Dogmas of Methodology. *Philosophy of Science* 43(4): 585–597.
- 1986. “The demise of the demarcation problem“. U: R.S. Cohan and L. Laudan (ur.), *Physics, Philosophy, and Psychoanalysis*, 111–127 Dordrecht: Reidel.
- et al. 1986. Scientific Change: Philosophical models and historical research. *Synthese* 69(2): 141–223.
- 1996. *Beyond Positivism and Relativism. Theory, Method and Evidence*. Boulder CO: Westview Press.

- Lakatos, Imre. 1974. "Falsification and the Methodology of Research programs". U: Imre Lakatos & Alan Musgrave (ur.), *Criticism and the Growth of Knowledge*, 91–197. Cambridge University Press.
- 1974. Science and Pseudoscience. *Conceptus* 8:5–9.
- Latour, Bruno. 1988. „The Politics of Explanation”. U: Steve Woolgar (ur.) *Knowledge and Reflexivity, New Frontiers in the Sociology of Knowledge*, 155–177. London: Sage.
- Leach, Edmund. 1966. Virgin Birth. *Proceeding of the Royal Anthropological Institute of Great Britain and Ireland* 1966: 39–49.
- Lee, Dorothy. 1949. Being and value in a primitive culture. *Journal of Philosophy* 46: 401–415.
- Let, Džejms. 2001. Nauka religija i antropologija. *Kultura* 101: 33–44.
- Lett, James. 1991. Interpretative Anthropology, Metaphysics and the Paranormal. *Annual Review of Anthropology* 47(3): 305–329.
- 1997. *Science, Reason and Anthropology*. New York:: Rowman & Littlefield Publishers.
- Levitt, Norman & Paul R. Gross. 1996. Academic Anti-Science, *Academe* 82(6): 38–42.
- Lévi-Struss, Claude. 1951. Language and the Analysis of Social Laws. *American Anthropologist* 53(2): 155–163.
- Lewis, Herbert S. 1998. The Misrepresentation of Anthropology and Its Consequences. *American Anthropologist* 100(3): 716–731.
- Lič, Edmund. 1972[1970]. *Klod Levi-Stros*. Beograd: XX vek.
- Linger, Daniel T. 1994. Has Culture Lost Its Minds? *Ethos* 22(2): 284–315.
- Little, Daniel. 1991. *Varieties of Social Explanation*. San Francisco: Westview Press.
- Lock, Margaret. 1993. Cultivating the Body. *Annual Review of Anthropology* 22: 133–155.
- Lucy, John A. 1997. Linguistic Relativity. *Annual Review of Anthropology* 26: 291–312.
- Lukes Steven. 1968. Methodological Individualism Reconsidered. *The British Journal of Sociology* 19(2): 119–129.
- 1974. Relativism: Cognitive and Moral. *Proceedings of the Aristotelian Society, Supplementary Volumes* 48: 165–190.
- 2000. Different Cultures Different Rationalities. *History of the Human Sciences* 13: 3–18.
- Markus, George. 1992. Changing Images of Science. *Thesis Eleven* 33(1): 1–46.
- Milenković, Miloš. 2003. *Problem etnografski stvarnog*. Beograd: Srpski genealoški centar.
- 2006. Šta je (bila) antropološka refleksivnost? *Etnoantropološki problemi* 1(2): 157–185.
- 2007a. *Istorija postmoderne antropologije. Teorija etnografije*. Beograd: Srpski genealoški centar.
- 2007b. *Istorija postmoderne antropologije. Posle postmodernizma*. Beograd: Srpski genealoški centar.
- 2009. Unutardisciplinarni afiniteti postmoderne antropologije, deo I: posledice objedinjavanja etike, politike i metodologije u kritičkoj antropologiji 1960-ih. *Etnoantropološki problemi* 3(4): 103–115.
- 2010. *Istorija postmoderne antropologije: intertemporalna heterarhija*. Beograd: Srpski genealoški centar.
- Miller, Richard W. 1978. Methodological Individualism and Social Explanation. *Philosophy of Science* 45(3): 387–414.
- Miller, David (ur.). 1985. *Popper Selections*. Princeton: Princeton University Press.
- Nejgel, Ernest. 1985. *Struktura nauke*. Beograd: Nolit.
- Newton Smith, W. & Steven Lukes. 1978. Underdetermination of Theory by Data. *Proceedings of the Aristotelian Society* 52: 71–107.
- Newton Smith, W. (ur.). 2001. *A Companion to the Philosophy of Science*. Blackwell Publishers.
- Novaković, Staniša. 1984. *Hipoteze i saznanje*. Beograd: Nolit.

- Nuckolls, Charles W. 1993. The Anthropology of Explanation. *Anthropological Quarterly* 66(1): 1–21.
- Njutn Smit, V. & H. Vilijem 2002[1981]. *Racionalnost nauke*. Beograd: Institut za filozofiju Filozofskog fakulteta u Beogradu.
- Obeyesekere, Gananath. 1990. *The Work of Culture*. Chicago: Chicago University Press.
- O'Meara, Tim. 1989. Anthropology as Empirical Science. *American Anthropologist* 91(2): 354–369.
- 1990. Anthropology as Metaphysics: Reply to Shore. *American Anthropologist* 92(3): 751–753.
- 1997. Causation and the Struggle for a Theory of Culture. *Current Anthropology* 38(3): 399–418.
- Oknuki-Tierney, Emiko. 1981. Phases in Human Perception/Conception/Symbolization Processes: Cognitive Anthropology and Symbolic Classification. *American Ethnologist* 8(3): 451–467.
- Ortner, Sherry B. 1984. Theory in Anthropology since the Sixties. *Comparative Studies in Society and History* 26(1): 126–166.
- 1997. Introduction. *Representations Special Issue* 59: 1–13.
- Palavestra, Aleksandar. 2011. *Kulturni konteksti arheologije*. Beograd: Filozofski fakultet.
- Pickering, Andrew. 1981. The Hunting of the Quark *Isis* 72(2): 216–236.
- Polanyi, Michael. 1952. Stability of Beliefs. *The British Journal for the Philosophy of Science* 3(11): 217–232.
- 1958. *Personal Knowledge*. London: Routledge.
- Poper, Karl. 1991[1976]. *Traganje bez kraja*. Beograd: Nolit.
- 1982. Logika društvenih nauka. *Treći program* 52: 35–62.
- 2009[1957]. *Beda istoricizma*. Beograd: Dereta.
- Popper, Karl. 1950. Indeterminism in Quantum Physics. *The British Journal of the Philosophy of Science* 2: 117–133.
- 1974. “Reply to My Critics”. U: P.A. Schilpp (ur.), *The Philosophy of Karl Popper*, 961–1197. La Salle: Open Court.
- 2002[1935]. *The Logic of Scientific Discovery*. London: Routledge Classics.
- 2002[1963]. *Conjectures and Refutations: The Growth of Scientific Knowledge*. London: Routledge Classics.
- Putnam, Hilary. 1981. *Reason, Truth and History*. Cambridge: Cambridge University Press.
- 2004. *The Collapse of the Fact/Value Dichotomy and Other Essays*. Cambridge: Harvard University Press.
- Quine, W. V. O. 1951. Two Dogmas of Empiricism. *The Philosophical Review* 60: 20–43.
- Quinn, Naomi. 2006. The Self. *Anthropological Theory* 6(3): 362–384.
- Rapport, Nigel & Joanna Overing. 2000. *Social and Cultural Anthropology: Key Concepts*. London: Routledge.
- Redklif-Braun, A. R. 1982[1952]. *Struktura i funkcija u primitivnom društvu*. Beograd: Prosveta.
- Renner, Egan. 1984. On Geertz's Interpretative Theoretical Paradigm. *Current Anthropology* 25(4): 538–542.
- Restrepo, Eduardo. 2001. Theoretical Avatars: Drafts on ‘classical anthropologists’, Papers Unpublished. Dostupno na: <http://www.unc.edu/~restrepo/documentos/dossier-papers.pdf>
- Reyna, S. P. 1994. Literary Anthropology and the Case against Science. *Man* 29(3): 555–581.
- Risjord, Mark. 2004. The Limits of Cognitive Theory in Anthropology. *Philosophical Explorations* 7(3): 281–297.

- 2007. „Ethnography and Culture“. U: Stephen P. Turner & Mark W. Risjord (ur.), *Philosophy of Sociology and Anthropology*, 399–429. Amsterdam: Elsevier.
- Romney, Kimball, A. 1989. Quantitative Models, Science and Cumulative Knowledge. *Journal of Quantitative Anthropology* 1(1): 153–223.
- & Carmella C. Moore 1998. Toward a Theory of Culture as Shared Cognitive Structures. *Epos* 26(3): 314–337.
- Roger N. Shepard & Sara Beth Nerlove (ur.). 1972. *Multidimensional Scaling: Theory and Applications in the Behavioral Sciences*. New York: Seminar Press.
- Rorti Ričard. 1990. *Filozofija i ogledalo prirode*. Sarajevo: Veselin Masleša.
- 1992. *Konsekvence pragmatizma*. Beograd: Nolit.
- Rose, Daniel M. 1968. Culture and Cognition: Some Problems and a Suggestion. *Anthropological Quarterly* 41(1): 3–28.
- Rosenberg, Alexander. 2008. *Philosophy of Social Science*. Philadelphia: Westview Press.
- Roscoe, Paul B. 1995. The Perils of ‘Positivism’ in Cultural Anthropology, *American Anthropologist* 97(3): 492–504.
- Roth, Paul A. 1989. Ethnography without Tears. *Current Anthropology* 30(5): 555–569.
- Rujiter, A. de 1989. Psychological versus Structural Validity of Knowledge: the Case of Ethnoscience. *Bijdragen tot de Taal-Land- en Volkenkunde* 145(1): 107–124.
- Salmon, Marrilee et al. 1992. *Introduction to the Philosophy of Science*. Indianapolis: Hackett Publishing Company.
- Salmon, Wesley C. 1997. *Causality and Explanation*. Oxford: Oxford University Press.
- 2006. *Four Decades of Scientific Explanation*. Pittsburgh: University of Pittsburgh Press.
- Phil Dowe & Merrilee H. Salmon (ur.). 2005. *Reality and Rationality*. Oxford: Oxford University Press.
- Schilbrack, Kevin. 2009. Rationality, Relativism and Religion: A Reinterpretation of Peter Winch. *Sophia* 48: 399–412.
- Schmaus, Warren. 2007. „Categories and Classification in the Social Sciences“. U: Stephen P. Turner & Mark W. Risjord (ur.) *Philosophy of Sociology and Anthropology*, 429–459. Amsterdam: Elsevier.
- Schueler, G. F. 2003. *Human Rationality and Teleological Explanation*. Oxford: Clarendon Press.
- Searle, John. 2001. *Rationality in Action*. Cambridge: MIT Press.
- 2006. Social Ontology: Some Basic Principles. *Anthropological Theory* 6(1): 12–29.
- Sellars, Wilfrid. 1956. „Empiricism and the Philosophy of Mind“. U: I. H. Feigl & M. Scriven (ur.) *Minnesota Studies in the Philosophy of Science vol. I*, 253–329. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Shankman, Paul. 1984. The Thick and the Thin: On the Interpretative Theoretical Program of Clifford Geertz. *Current Anthropology* 25(3): 261–280.
- Sheffy, Rakefet. 1989. Toward a Cognitive Anthropology. *Poetics Today* 10(4): 847–850.
- Scholte, Bob. 1984. Reason and Culture: Universal and Particular Revisited. *American Anthropologist* 86(4): 960–965.
- Shore, Bradd. 1983. Paradox Regained: Freeman’s *Margaret Mead and Samoa*. *American Anthropologist* 85(4): 935–944.
- 1996. *Culture in Mind: Cognition Culture and the Problem of Meaning*. Oxford: Oxford University Press.
- 1999. A Cognitive Theory of Meaning. *Anthropological Research* 55(1): 152–153.
- Sládeček, Michal. 2010. Društvena nauka kao ideja: Vinč i Vitgenštajnovno nasleđe. *Filozofija i društvo* 3: 145–162.

- Sinđelić, Svetozar. 1986. Konvergentni realizam i uspeh nauke. *Filozofska istraživanja* 18(3): 713–728.
- 1995. Paradigme i uticaj društvenih faktora na nauku. *Sociološki pregled* 29(3): 273–292.
- 2005. *Relativnost naučne racionalnosti*. Beograd: Institut za filozofiju Filozofskog fakulteta u Beogradu.
- 2009. Od tradicionalne do savremene filozofije nauke. *Theoria* 52(2): 5–35.
- 2010. Kantovski obrt u savremenoj filozofiji nauke. *Theoria* 54(3): 5–36.
- Sokal, Alan & Jean Bricmont. 1998. *Intellectual Impostures: Postmodern philosophers' abuse of science*. London: Profile Books Ltd.
- Sosir, Ferdinand de. 1977[1916]. *Opšta lingvistika*. Beograd: Nolit.
- Sperber, Dan. 1996. *Explaining Culture. A naturalistic approach*. Oxford: Blackwell.
- Spiro, Melford. 1964. Causes, Functions and Cross-Cousin Marriage: An Essay in Anthropological Explanation. *The Journal of the Royal Anthropological Institute of Great Britain and Ireland* 94(1): 30–63.
- 1986. Cultural Relativism and the Future of Anthropology. *Current Anthropology* 1(3): 259–286.
- 1987. „Collective representations and mental representation in religious symbol systems“. U: B. Kilborne & L. Langness (ur.) *Culture and Human Nature*, 161–184. Chicago: University of Chicago Press.
- 1996. Postmodernist Anthropology, Subjectivity and Science: A Modernist Critique. *Studies in Society and History* 38(4): 759–780.
- Strauss, Claudia & Naomi Quinn. 1997. *A cognitive theory of cultural meaning*. Cambridge: Cambridge University Press.
- 2006. Introduction to Special Issue on The Missing Psychology in Cultural Anthropology's Keywords. *Anthropological Theory* 6: 267–279.
- Sturevant, William. C. 1964. Studies in Ethnoscience. *American Anthropologist* 66(3): 99–131.
- Tambiah, Stanley Jeyaraja. 1991. *Magic, Science, Religion and the Scope of Rationality*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Tanney, Julia. 1998. Investigating Cultures: A Critique of Cognitive Anthropology. *The Journal of the Royal Anthropological Institute* 4(4): 669–688.
- Thagard, Paul. 1978. Why Astrology Is a Pseudoscience. *PSA: Proceedings of the Biennial Meeting of the Philosophy of Science Association* 1: 223–234.
- Todorov, Cvetan. 1994. *Mi i drugi*. Beograd: XX vek.
- Trout, J. D. 2002. Scientific Explanation and the Sense of Understanding. *Philosophy of Science* 69(2): 212–233.
- Tulmin, Stiven. 2002[1972]. *Ljudski razum*. Nikšić: Jasen.
- Turner, Stephen P. & Paul A. Roth (ur.). 2003. *Philosophy of the Social Science*. Blackwell Publishers.
- & Mark W. Risjord (ur.). 2007. *Philosophy of Sociology and Anthropology*. Amsterdam: Elsevier.
- Turner, Terence .1990. On Structure and Entropy. *Current Anthropology* 31(5): 563–568.
- 1994. „On Bodies and Antibodies“. U: T. J. Csordas (ur.) *Embodiment and Experience*, 27–47. Cambridge: Cambridge University Press.
- 1995. Social Body and Embodied Subject. *Cultural Anthropology* 10(2): 143–170.
- 2011. „Bodiliness“. U: Frances E. Mascia-Lees (ur.) *A Companion to the Anthropology of the Body and Embodiment*, 102–119. Wiley-Blackwell.
- Tyler, Stephen A. (ur.) *Cognitive Anthropology*. New York: Holt, Rinehart & Winston.
- Udehn, Lars. 2001. *Methodological Individualism: Background, History and Meaning*. London: Routledge.

- 2002. The Changing Face of Methodological Individualism. *Annual Review of Sociology* 28: 479–507.
- Vitgenštajn, Ludvig. 1980[1953]. *Filozofska istraživanja*. Beograd: Nolit.
- Von Wright, G. H. 1975. *Objašnjenje i razumevanje*. Beograd: Nolit.
- Vorf, Bendžamin Li. 1979[1956]. *Jezik, misao i stvarnost*. Beograd: XX vek.
- Wallace, Anthony F. C. 1962. Culture and Cognition. *Science* 135: 351–357.
- 1965. The Problem of Psychological Validity of Componential Analysis. *American Anthropologist* 67(5): 229–248.
- & John Atkins. 1960. The Meaning of Kinship Terms. *American Anthropologist* 62(1): 58–80.
- Watkins, J. W. N. 1969. Comprehensively Critical Rationalism. *Philosophy* 44: 57–62.
- Weintraub, Ruth. 1995. What Was Hume's Contribution to the Problem of Induction? *Philosophical Quarterly* 45(181):460–470.
- Whiterspoon, Gary. 1971. Navajo categories of objects at rest. *American Anthropologist* 73: 110–127.
- Wilson, Bryan (ur.). 1970. *Rationality*. Oxford: Blackwell.
- Winch, Peter. 1970[1964]. „Understanding a Primitive Society”. U: Bryan Wilson (ur.) *Rationality*, 78–112. Oxford: Blackwell.
- 1990[1958]. *The Idea of Social Science and its Relation to Philosophy*. London: Routledge.
- Žikić, Bojan. 2008. Kako složiti babe, žabe i električne gitare: uvod u kognitivnu antropologiju. *Antropologija* 6: 117–139.
- 2009. Za šta su dobri žanrovi? – deljenje, razgraničavanje i razvrstavanje u strukturalnoj i kognitivnoj antropologiji. *Etnoantropološki problemi* 4(2): 219–240.
- Zorić, Aleksandra. 2006. Problem subdeterminacije. *Theoria* 49, (4): 23–35.

Универзитет у Београду
ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ
Наставно-научном већу

На седници Већа Одељења за етнологију и антропологију Филозофског факултета Универзитета у Београду 21.03.2013. године, изабрани смо у Комисију за одобрење теме докторске дисертације „Статус објашњења у расправи о научном статусу социокултурне антропологије“ кандидаткиње Нине Куленовић, истраживача-сарадника Института за етнологију и антропологију и докторанта на Одељењу за етнологију и антропологију Филозофског факултета у Београду. Након разматрања предлога теме, као и приложене документације, подносимо овом Већу

**Реферат о квалификованости кандидата и подобности предложене теме
за докторску дисертацију**

1. Основни подаци о кандидату и дисертацији

Нина Куленовић, рођена у Београду 1986. године, предложила је за израду докторске дисертације тему „Статус објашњења у расправи о научном статусу социокултурне антропологије“. Кандидаткиња је основне академске студије завршила на Одељењу за етнологију и антропологију Филозофског факултета Универзитета у Београду 2010. године, где је завршила и мастер студије 2011. године, одбравивши мастер рад „Измишљање уфологије: Конструисање науке о ванземаљцима“, специјализујући се за социокултурне студије науке и студије науке у друштву. Од 2011. године ради као истраживач-приправник, а потом као истраживач-сарадник на Одељењу и у Институту за етнологију и антропологију Филозофског факултета у Београду, у оквиру научноистраживачког пројекта „Антрополошко проучавање Србије – од културног наслеђа до модерног друштва“. Ангажована је и као истраживач на пројектима Етнолошко-антрополошког друштва Србије. Иако веома млада особа, ауторка је више чланака, у својству ауторке и коауторке, као и самосталне монографије „Социјална онтологија у филму Аватар – антрополошка анализа“. Као докторант-истраживач на Филозофском факултету у Београду, помаже у настави на основним студијама на предметима

Методологија етнологије и антропологије, Национална етнологија/антропологија – религија и Етнологија света – компаративна религија. Имајући у виду да кандидаткињине квалификације превазилазе стандарде које треба да испуне докторанти у овој фази израде дисертације, као и да предложена тема, осим оригиналности у оквиру основних истраживања, може имати и велики значај за разумевање историјских и теоријско-методолошких проблема у сродним друштвено-хуманистичким наукама, Комисија је на становишту да кандидат и тема испуњавају високе стандарде нашег Универзитета.

2. Предмет и циљ дисертације

Предмет дисертације јесте истраживање улоге концепта објашњења у дебатама о научном статусу антропологије. Основни циљ дисертације јесте анализа контекста, типова, узрока и последица заснивања научног статуса социокултурне антропологије на природнонаучним, или њима радикално супротстављеним, концептима објашњења.

3. Опис садржаја (структуре по поглављима) дисертације

Предлог дисертације предвиђа седам поглавља: „Увод“, „Идеали научности и борба око метода: увод у никад завршену дебату“, „Неосцијентизам: за или против“, „Рационалност после постпозитивизма: расправа о рационалности“, „Демони релативизма“, „Методолошки холизам и/или методолошки индивидуализам: покушај премошћивања „експланаторног јаз““ и „Завршна разматрања“. Уводно поглавље, према овом предлогу, има за циљ да образложи значај проучавања експланаторне моћи за разумевање дебата о научном статусу антропологије, што кандидаткиња успешно и чини. Друго поглавље, према образложењу, има за циљ да пружи савремену интерпретацију и историјских и актуалних дебата о методолошком јединству насупротив методолошком плурализму метода, посебно када је о разлици између природно-техничких и друштвено-хуманистичких наука реч. Из образложења је јасно да кандидаткиња разуме основну дилему опште методологије наука, када је ова посвећена ДХ пољу: ту, да ли је могуће стандарде научности, изведене из природних наука, применити и на

друштвено-хуманистичке. Ово посебно зато, што се експланаторна (и с њом повезана, предиктивна) моћ природних наука обично дефинише као „узор“ или модел који ДХ поље никада није „достигло“. Антрополошка метоодологија опседнута је овом дилемом дуже од века, и то је општи контекст у који кандидаткиња с с разумевањем смешта своју специфичну тему. У трећем поглављу, кандидаткиња предвиђа упоредну анализу „хуманистичких“ и „сцијентистичких“ приступа антрополошкој методологији, с посебним нагласком на анализи епизоде у којем еј угледање на моделе природних наука достигло врхунац, наиме на развој когнитивне антропологије. Кандидаткиња исправно одучује да анализира екстремне примере, а не само уобичајену методолошку праксу у дисциплини, не би ли стекла увид у „чист“ облик заснивања научног статуса антропологије на експланаторној моћи по угледу на природне науке. У четвртом поглављу, кандидаткиња намерава да кроз призму ове тезе, сагледа чувену дебату о рационалности у историји, филозофији и социологији науке, у којој је антрополошка теорија служила као интердисциплинарна евиденција о арационалним, несамерљивим, објективној анализи и научном објашењу наводно неподобним концептима у западним културама. Ово поглавље припрема аргумент за прелазак на анализу сасвим специфично антрополошке дебате о релативизму, у којој су обједињене све, историјски посматрано, дотадашње дебате о научном статусу антропологије, а која је, недвосмислено, научнио статус експлицитно везала за појам објашњења и недостатак експланаторне моћи дисциплине (водивши потом у дебате погрешно назване „постмодерним“). У последњем поглављу, изузимајући завршна разматрања за која предвиђа стандардну рекапитулативну улогу, кандидаткиња планира да супротстави анализу екстремно несцијентистичких анализа у дисциплини, центрираних око дебате о методолошком индивидуализму. Свеукупно посматрано, структура ове дисертације у предлогу је образложена прегледно и јасно, кандидаткиња је планирала постепено изношење аргументације, одредивши се за кумулативно објашњење дебата које су проблематизовале везу између експланаторне моћи и научног статуса социокултурне антропологије, уз повремена понављања и рекапитулације,

што је стил који комисијапредлаже кандидаткињи и да задржи при изради дисертације.

4. Основне хипотезе од којих ће се полазити у истраживању

Иако природно запитана над прописима захтеваним хипотетичко-дедуктивним моделом објашњења, будући обучена за истраживање општеметодолошких питања и критику ненаучних заблуда о науци, кандидаткиња је испунила прописану форму и своје оригинално истраживање представила као проверу низа хипотеза: (1) модел објашњења, иако се користи као изван теоријски стандард у класичном методолошком појму метода као скупа интерпретативних процедура које се примењују на неку грађу, у антропологији зависи од појмова предмета, теорије и метода, да варира у складу с друштвеним контекстима и пројектованим циљевима антропологије као науке и општијих стандарда којима се она уопште дефинише као наука; (2) дефинисање тога шта је објашњење у антропологији зависно је од низа екстерних фактора а не од структуре објашњења које се дефинише, критикује или брани; (3) проблеми које општа антрополошка методологија дебатује као епистемолошка и методолошка питања се у филозофији и у другим дисциплинама по правилу посматрају као метафизичка, политичка или морална, дакле као питања која су изван-научне природе. Све три хипотезе, иако независне, творе чврсту основу за анализу унутартеоријских функција појмова „метода“ и „објашњења“, и њихово евентуално потврђивање овим истраживањем могло би да осветли механизам конституисања знања о антропологији интересантним темама који је научни по свом карактеру и стандардима које следи али изван-научни по својој функцији.

5. Методе које ће се у истраживању применити

Кандидаткиња је у сарадњи с ментором а на основу сугестија других чланова комисије уобличила приступ истраживаној проблематици чију окосницу чини нетривијална симплификација дуготрајних, сложених и оспежних дебата о научном карактеру антропологије, путем истраживања услова под којим се експланаторни потенцијал дисциплине конституише и евалуира као мера њене

„научности“. Ослањајући се на екстерналистичке анализе у историји, социологији, и филозофији науке, као и на социокултурну контекстуализацију научне продукције типичну за антропологију науке, мандидаткиња намерава да брани макро-хипотезу о немогућности суспензије филозофских (темафизичких, социјалнофилозофских и моралних) проблема из дизајна антрополошких истраживања, будући да их сматра конститутивним за објашњење као меру научности дисциплине. Овај методолошки амалгам полази од фундаменталне претпоставке главног тока филозофије науке и студија науке, према којој метафизичке и друге филозофске претпоставке и очекивања имају нормативно-сознајну функцију диктирајући ставове о томе какви су природа и друштво, какве ентитете они садрже и како им треба приступити, на тај начин истовремено и одређујући шта се може јавити као легитимни проблем а шта се као валидно објашњење датог проблема у некој научној дисциплини. Предложени методолошки амалгам је интересантан и делује применљиво, тим пре што се упркос јасно екстерналистичкој оптој интерпретативној оријентацији, кандидаткиња не либи користи експланаторни апарат интерналистички оријентисане „строге“ опште методологије.

6. Очекивани резултати и научни допринос

И научни допринос и друштвени значај истраживања су вишеструки. Пред нама је предлог првог целовитог, монографски уобличеног истраживања статуса објашњења у историји методологије социокултурне антропологије, на интернационалном плану. Имајући у виду дуготрајнот, опсег и озбиљност последица привидног деструирања научног статуса антропологије у дебатама о њеној експланаторној моћи, предложена дисертација има и поучни карактер, па њен друштвени значај прелази искључиво академске оквире, посебно у времену у којем експертиза у административној и медијској стварности уступа место демократском конституисању истине, науке, знања и других носећих метафора модерне западне цивилизације.

7. Закључак

Тема докторске дисертације „Статус објашњења у расправи о научном статусу социокултурне антропологије“ коју је предложила кандидаткиња Нина Куленовић, представља у потпуности оригинално научно истраживање у оквиру етнолошко-антрополошких наука, али и шире – на плану истраживања историје, теорије и методологије друштвено-хуманистичких наука уопште. По предложеној теми, теоријско-методолошком оквиру, изабраном корпусу грађе, дизајну истраживања и научном и интердисциплинарном карактеру, тема испуњава високе стандарде научноистраживачког рада на нашем Универзитету. Имајући све наведено у виду, као и доказану кандидаткињину способност за разумевање сложених питања у академским календаром предвиђеним роковима, Комисија предлаже Наставно-научном већу Филозофског факултета Универзитета у Београду да одобри израду ове дисертације.

У Београду,
12.06.2013.

Комисија:

проф. др Иван Ковачевић

проф. др Бојан Жикић

доц. др Ева Камерер,
Одељење за филозофију

проф. др Милош Миленковић, ментор

